

Sistem Analizi ve Tasarımı

4.Ders

Göksel Biricik

Bu Derste

- Gereksinim Analizi
- İş Analizi
- Kullanım Senaryoları
- Bilgi Toplama Yöntemleri

Gereksinim Analizi

- Tanım: Problem nedir? Çözümleri nelerdir? Sistem nasıl Çalışır? Sorularını cevaplamak
- Amaç: En uygun çözümü bulmak için ana öğeler ve işlevler ayrıntılarıyla tanımlanır
  - Gelecekteki hedefler detaylandırılır
  - Bilgi kaynakları ve ihtiyaçlar belirlenir
- Çıktılar:
  - Kullanıcının tüm ihtiyaçları
  - Varolan sistemin durumu
  - Seçilen en uygun çözümün değerlendirilmesi
  - Varolan sistemin nasıl iyileştirilebileceği önerileri

Gereksinim Analizi

- Öncelikle:
  - Fizibilite raporları gözden geçirilmeli
  - Tüm teknik terimler incelenmeli
  - Ayrıntılı inceleme planı yapılmalı
  - Proje grubunun görev dağılımı yapılmalı
  - Denetleme mekanizması kurulmalı

Varolan Sistemin Analizi

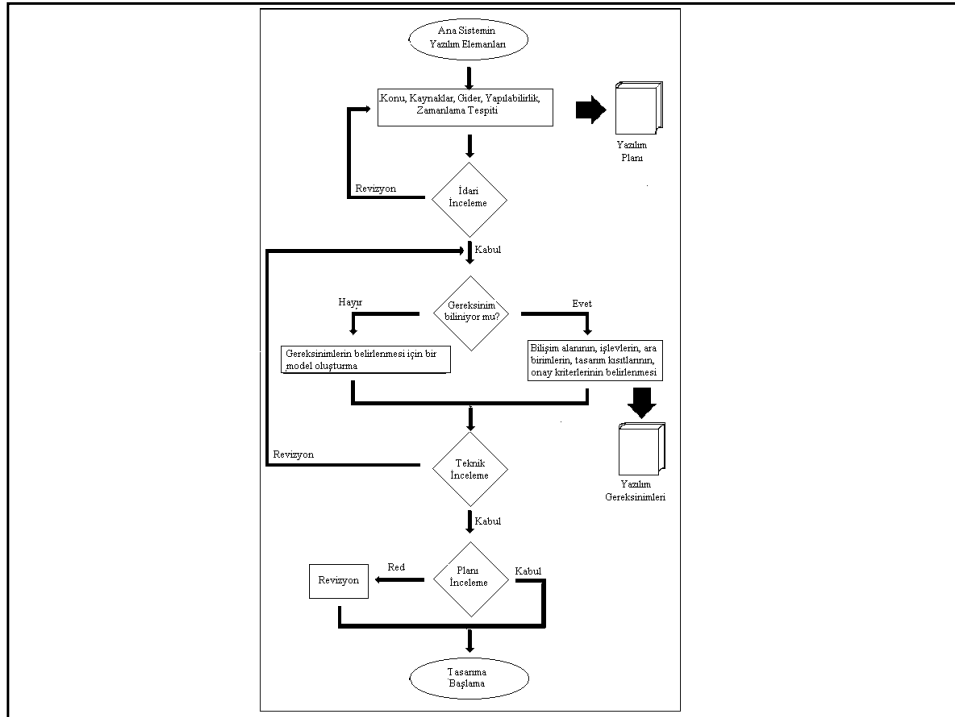
- Varolan sistemin nasıl çalıştığı ve maliyetinin anlaşılması çok önemli
- Sistem analisti varolan sisteme tamamen hakim olmalı
  - Varolan bilgi kaynakları
  - Kullanılan donanım-yazılım
  - İşlemlerde kullanılan bilgi ve miktarı
  - İç-dış bilgi etkileşimi
  - Sistem döngüsü ve süresi
  - Arşiv bilgisi ve araçları
  - Raporlar ve formatları
  - Personel
  - Maliyetler

Sistem Analizi Yöntemleri

- Gereksinimler önceden müşteri ile saptanırsa Akış Diyagramları Gösterimi
  - Bilişim alanı, işlevler, ara birimler, kabul kriterleri belirlenip diyagramlarla gösterilir
- Gereksinimler önceden saptanmazsa Prototip oluşturulur
  - Prototip üzerinden müşteri ile tartışarak gereksinimler kararlaştırılır

Sistem Gereksinimleri Spesifikasyonu

- Analist ve müşterinin ortak çalışması ile sistem gereksinimlerinin özellikleri ortaya konulur: Belge haline gelir → Sistem gereksinimleri spesifikasyonu, sistem prototipi
- Sistem geliştirme planı da gözden geçirilir
- Sistem geliştirme planı ile sistem analizi birlikte iç içe gerçekleştirilir: Tanımlama aşaması

İdari İncelemede Önemli Noktalar

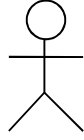
- İhtiyaçların, işletmenin genel stratejileriyle uyumlu olduğu sürekli kontrol edilmelidir
- Karar verirken deneyim, bilgi ve öngörü birlikte önemlidir
- Rekabet varsa daha iyi olan sistem tercih edilecektir
- Yeni sistemin sağlayacağı finansal fayda ispatlanmalıdır
- Organizasyondaki değişiklik beceri ve iş yükünü etkiler, değişiklik olmasa da geliştirme sürecinde kaynak ihtiyacı artabilir
- Hızlı-ayrıntılı raporlama esnek-verimli yönetim için gerekir
- Bilgi akışını iyileştirme ve güncellemeler kullanıcıların daha bilgili olmasını sağlar
- Yeni sistem var olan sisteme göre daha iyi ve hızlı olmalıdır
- Teknoloji bilginin hacmiyle uyumlu olmalıdır
- Kullanıcı dostu olmayan arabirimler ve bilginin yanlış tutulması başarısızlık getirir

Kullanım Senaryosu Modellemesi

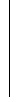
- Kullanım Senaryosu Diyagramları
- Kullanıcının bakış açısından sistemin fonksiyonel çözümlemesini tanımlar
- Sistemin ihtiyaçlarını yerine getirmek için gereken davranışlar için kullanılır
- Aktörler: Kullanıcılar, dış sistemler, fiziksel çevre etmenleri, ...
- Senaryolar: Bir olay akışı şeklinde sistemce sağlanan fonksiyonellik
  - Ön koşullar ve son koşulları, senaryo, birincil ve ilgili aktörleri olmalıdır.

Kullanım Senaryosu Modellemesi

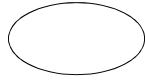
Sembolleri

Aktör

İlişkiler

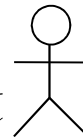
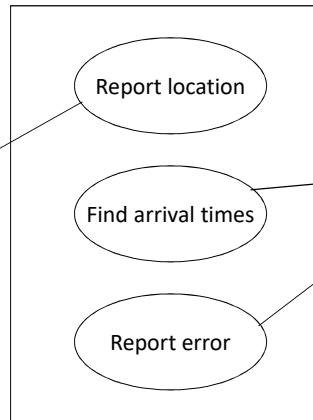
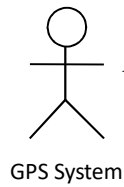
Kullanım Senaryosu

Sistem

Örnek Kullanım Senaryosu Diyagramı

- Aktörler insan olmak zorunda değildir
- Aktörler ve sistem etkileşimini gösterir
- Üç senaryo mevcuttur

Kullanım Senaryoları

- **Use-case model:** isteklerin anlaşılıp ifade edilmesini sağlayan bir yöntem
- **Aktör:** sistemin kullanıcıları (insan, başka sistem veya cihaz). Aktörler hizmet ister ya da verir.
- **Birincil aktör:** asıl faydayı sağlayan, işlemleri başlatan kullanıcı
- **Destek aktörü:** bilgi-destek sağlayan aktör(ler)
- **Senaryo:** Anlamlı bir sonuca ulaşmak için aktörle sistem arasında gerçekleşen olaylar zinciri

Senaryoların İfade Edilmesi

- İhtiyaç-özellik listesi değil
- Sistem kara kutu olarak alınır, sorumlulukları ifade edilir
- Aktörler-sistem etkileşimi, etken cümlelerle söylenir
- Ne yapar? Cevaplanır. Nasıl yapar? Tasarımın sorusudur
- Sistemin bitmiş hali hayal edilir. Oluşabilecek senaryolar yazılır.
- Sistemin sınırları doğru belirlenmelidir. Neler dışarıda, neler içeride olmalı?

Kullanım Senaryolarında Yer Alan Bilgiler

- Önsöz
- Birincil Aktör
- İlgililer ve Beklentileri: Sistemin çalışmasından etkilenen ve beklentileri olan diğer aktörler. İlk başta doğru tanımlanmazsa sistemin sınırları çizilemez. Bazı durumlar unutulabilir.
- Ön koşullar: senaryonun başlaması için gerekli koşullar
- Son koşullar: senaryo tamamlanınca sistemin olacağı durum (ilgililerin beklentileri)
- Ana Başarılı Senaryo: Sistemin en doğal çalışma şekli, adım adım yazılır. Koşul-dallanma olmaz. Etken cümlelerle, kimin ne yaptığı açık şekilde belirtilir. Üç tipi varır: kullanıcı-sistem etkileşimi-tetikleme, onaylama, durum değişikliği-bilgi kaydı.
- Alternatif Akış: Ana senaryo dışındaki başarılı-başarısız sonuçlara götüren kısım. Şart belli olmalı. Bunlarla tüm amaçlar sağlanmış olur.
- Sıra Dışı Durumlar: Hata olunca yapılacaklar.
- Özel istekler: istenen hız, güvenlik vs gibi kalite kısıtları.
- Teknolojik beklentiler: dil-platform vs.

Senaryolar Arası İlişkiler

- **İçerme:** Birçok senaryo grubunda kullanılan başka bir senaryo grubu. Alt programa dallanıp geri dönmek gibi.
- **Genişletme:** Belirli koşulda ana senaryodan ayrılma noktasından sonra çalışan senaryo
- **Özelleştirme:** Daha genel senaryodan özel senaryolar türetilir (ödeme → nakitle, kartla, çekle, ...)

Sözleşmeler (Contracts)

- Bazı durumlarda karmaşık işlemlerin daha iyi anlaşılabilmesi için.
- Ön koşullar sağlandığında sistemin alacağı son durumun daha iyi açıklanmasını sağlar.
- Aktör-sistem etkileşimi yanında sistem içi nesnelerdeki değişim de belirtilir.
- İşlemler belirlenir. Karmaşık olanları için sözleşme yazılır.
- Önemli olan son koşullardır. (bir nesne yaratma yok etme, bir özellik güncellenmesi, bir bağlantı oluşturma-koparma)
- Modele bazı eklentiler (nitelik gibi) yapılmasına neden olabilirler.
- İşin nasıl yapılacağını göstermezler. O, tasarımın işidir.

Örnek Sözleşme

- **Sözleşme SO1: Çalışan Çıkarma**
- **İşlem:** calisanCikart(c:Calisan)
- **Referans:** Kullanım Senaryosu KS3: Bölüm Kapama
- **Ön Koşullar:** KS3 (Bölüm Kapama) kullanım senaryosunun çalışması gereklidir. Çalışan uygun bir bölüme atanamamış olmalıdır.
- **Son Koşullar:** Sistem tüm bölüm çalışanlarının tazminatını hesaplamıştır.
- Çalışanın işyeri ile bağlantısı kesilmiştir.

Araştırma ve Bilgi Toplama Yöntemleri

- Araştırma sürecinde var olan sistemin eksik ya da yanlış anlaşılması için bilgi toplama önemlidir
- Gözleme Yaklaşımı
  - Mevcut belge-form-dosya örnekleme
  - iş ortamı gözlenmesi
- Kişisel Görüşme Yöntemi (Toplantı, Mülakat, Ortak Gereksinim Planlaması)
  - Yapılandırılmamış görüşme
  - Yapılandırılmış görüşme
- Anket Yöntemi
  - Açık uçlu sorular
  - Kapalı uçlu sorular

Kişisel Görüşme Yöntemi

- Analistin kullanıcı ile işyerinde karşılıklı görüşmesi ve soru sorması
- Randevu alınmalı ve hazırlıklı olunmalı
- Başlangıç konuşması ve konular belirlenmiş olmalı
- Görüşme süresince notlar alınmalı
- Hitap biçimi ve duruşa dikkat edilmeli
- Sonunda görüşmenin başlıca noktaları, sonra konuşulacak ve hiç değinilmemiş konular belirlenmeli, gelecek görüşmeler planlanmalı

Yapılandırılmış Görüşme

- Amaçlar saptanmış
- Kimle görüşüleceği belli
- Zamanı ve yeri belli
- Taraflara amaç, süre ve gerekli dokümanlar bildirilmiş
- Sorular belli
- Görüşmeden sonra en kısa zamanda sonuçlar değerlendirilip yorumlanmış
- Sonuçlar formal olarak yazılıp tüm ilgililere dağıtılmış

Yapılandırılmamış Görüşme Farkı

Yapılandırılmamış		Yapılandırılmış
Zor	Değerlendirme	Kolay
Çok	Harcanan zaman	Az
Sınırsız	Eğitim	Sınırlı
Fazla	Kendiliğinden oluşma	Az
Çok fazla	Cevaplayıcının kendi görüşünü ortaya koyması	Çok az
Çok	Esneklik	Az
Az	Anketörün kontrol etmesi	Fazla
Az	Doğruluk	Fazla
Az	Güvenilirlik	Fazla
Fazla	Genişlik ve derinlik	Az

Soru Sıralaması

- Tümevarım: piramit yapı. Ayrıntılı-kapalı sorulardan açık uçlu sorulara. Mülakat veren konuya ısınır.
- Tümdengelim: Açık uçludan kapalı uçluya sorular dizilir. Mülakat kolay başlar.
Mülakat veren konu hakkında istekliyse, fikirlerini serbstçe ifade ediyorsa.

Anket Yöntemi

- Sorular ve cevap alanlarından oluşan form
- Açıklık: Sorular tam ve açık olmalı, eksik olmamalı
- Hatırlatma: Değerlendirmede bilgi istenen olaydan geçen zaman, cavaplayan için önemi dikkate alınmalı
- Cevap arzusu oluşturma: Özel yaşamla ilgisiz, cevaplamaı kolay, ilgi çekici sorular olmalı
- Hataya engel olma: Hatasız cevap için eleme sorusu ya da çoktan seçmeli cevaplama tercih edilmeli
- İfade kolaylığı: Göresel öğelerle istenen cevap desteklenebilir
- Cevaplayıcıyı şartlandırma: Şartlandırma olmamalı, seçim özgürlüğü bırakılmalı

Anket Yöntemi

- Çok sayıda kişiden veri toplanabilir.
- Avantajlar:
  - Hızlı cevaplanabilir.
  - Çok sayıda kişiden maliyetsiz veri toplanır.
  - Kimlikler gizli kaldığı için katılanlar düşüncelerini rahat aktarır
  - Analiz hızlı yapılabilir
- Dezavantajlar:
  - Az kişi cevaplar
  - Herkes tüm soruları cevaplamayabilir
  - Gönüllü bilgi edinme kısıtlıdır, esneklik azdır
  - Vücut dili analiz edilemez
  - Bulanık soru varsa cevap açıklığa kavuşmaz

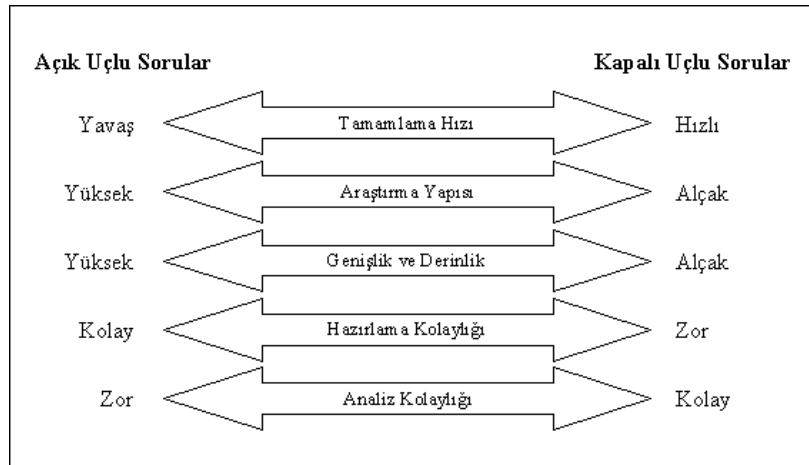
Anket Soruları: Açık Uçlu Sorular

- Cevaplayıcıdan kendi ifadelerinden oluşan yanıt ister
- Avantajlar
  - Önceden hazırlanmış cevaplarla alınamayacak bilgiler alınabilir
  - Cevaplayıcı bakış açısı ile yanıtladığından gerçek görüşleri daha iyi anlaşılır, endişenin içeriği ve öncelik sırası anlaşılır
  - Cevaplayıcının duygularını ifade etmesini ve aktarmasını sağlar
- Dezavantajlar
  - Tamamlanması zahmetlidir, zaman alır, yorucudur
  - Cevaplayıcı çabadan kaçarak eksik yanıt verebilir
  - Verilerin işlenmesi ve analizi çok çaba ve zaman gerektirir
  - Cevaplayanın eğitim seviyesi cevabın kapsamını etkiler
  - Sayısal bilgi almak için en iyi-en kötü üç madde istenebilir, bunlar sıralanarak değerlendirilebilir

Anket Soruları: Kapalı Uçlu Sorular

- Cevaplayıcıdan sabit cevap seçenek kümesinden seçim ister. Çoktan seçmeli, iki cevaplı, sıralamalı olabilir.
- Avantajlar
  - Cevap çok kolay ve hızlı bulunur
  - Kodlanması ve işlenmesi sorunsuzdur
  - Cevap olasılıklarını anketin amacıyla ilgili olacak şekilde sınırlar
  - Herkese aynı bakış açısını iletir, cevaplayıcının yorumlama etkisini devre dışı bırakır
  - Hatırlamayı kolaylaştırır: Hangi eğitimleri aldınız sorusu şıklarıyla olunca insan kolay hatırlar
- Dezavantajlar
  - Cevaplayanlar konuyla ilgili gerçek duygularını yansıtmayan seçeneklere maruz kalabilir. Gerçek cevabına benzeyen şıkkı seçerek ince ama önemli farklılıkları yokeder.
  - Kişinin cevabı yoksa da, soruyu anlamasa da cevaba zorlar
  - Soruların çoğu kapalı uçlu olursa görüşlerin ifadesine izin verilmediğinden cevaplayıcılar kendilerini engellenmiş hisseder

Soru Tiplerinin Karşılaştırılması

Anket Formu Düzeni

- Sorular genelden özele ya da özelden genele sıralanabilir
- Cevaplama direnciyle karşılaşmamak için genelden özele tercih edilir
- Sorular basitten zora dizilmeli
- Önceki soru(lar) sonraki soruya hazırlayıcı olmalı
- Cevaplayıcının ilgisi ve işbirliği bu şekilde sağlanmalı
- Sorular arasında bağlantı kurularak ani konu değişiklikleri yapılmamalı

Araştırma Raporu

- Teknik personel için bilgi toplama sonuçlarının teknik raporu
  - Başlık: yürütücü
  - İçindekiler
  - Araştırma amacı
  - Araştırma metodolojisi (yöntem, işlem, analiz, yorum)
  - Sonuç ve öneriler
  - Ekler (veri toplama formları, tablolar, grafikler, bibliyografya)
- Yönetici için özet rapor (Teknik rapordan sonra)
  - Araştırmanın amacı
  - Kullanılan yöntem
  - Elde edilen sonuçlar

Gelecek Ders

- Sistem Analizi
- Fonksiyonel Çözümleme
- SRS
- Kavramsal Modelin Oluşturulması